

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 184/2020 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö
- valtiosyyttäjä Tuuli Eerolainen, Syyttäjälaitos
- poliisiylitarkastaja Markku Ryymin, Poliisihallitus
- tulliyli­tarkastaja Lassi Salakka, Tulli

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- valtiovarainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan syyttäjänviraston perustamista koskeva unioniasetus on annettu vuonna 2017 (EU) 2017/1939 (EPPO-asetus). EPPO:n toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäjänviraston omaisena EU:n talousarvioon kohdistuvia rikoksia ja asettaa rikoksista epäillyt syytteeseen kansallisissa tuomioistuimissa. EPPO koostuu Luxemburgiin sijoittuvasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista valtuutetuista Euroopan syyttäjistä. EPPO perustetaan viranomaisten tiiviimmän yhteistyön instrumenttina, ja sen toimintaan on tämänhetkisen tiedon mukaan perustamisvaiheessa osallistumassa Suomi mukaan luettuna 22 EU:n jäsenvaltiota. EPPO:n toiminnan aloittamisen ajankohdasta ei ole vielä tällä hetkellä varmuutta. Tämänhetkisten arvioiden mu-

Valiokunnan lausunto HaVL 26/2020 vp

kaan EPPO aloittaa toimintansa alkuvuodesta 2021. Lopullinen päivämäärä vahvistetaan ennen aloittamista annettavalla komission päätöksellä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi unioniasetuksen säännöksiä täydentävä kansallinen laki Suomen osallistumisesta EPPO:n toimintaan (EPPO-laki). Lisäksi ehdotetaan tehtäviksi asetuksesta johtuvia muutoksia muun muassa esitutkintalakiin, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin, Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annettuun lakiin sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin. Valiokunta pitää perusteltuna, että Suomen osallistuminen EPPO:n toimintaan toteutetaan mahdollisimman pienin muutoksin kansalliseen lainsäädäntöön.

Valiokunta toteaa, että EPPO:n perustamisella on tarkoitus puuttua EU:n taloudellisia etuja vahingoittaviin rikoksiin nykyistä tehokkaammin ja vähentää siten niistä unionille ja jäsenmaille aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Valiokunta katsoo, että taloudellisten etujen suojaaminen entistä tehokkaammin on kaikkien jäsenvaltioiden, mutta erityisesti nettomaksajien intressien mukaista. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi unionin varoihin kohdistuvat petokset on tärkeää tutkia ja saattaa jäsenvaltioiden tuomioistuimissa syytteeseen nykyistä tehokkaammin. Asiantuntijakuulemisissa ei ole voitu esittää tarkkaa arviota siitä, kuinka paljon EPPO:n avulla on saatavissa taloudellista hyötyä. Tehtyjen varovaisina pidettyjen arvioiden perusteella taloudellisissa väärinkäytöksissä on kysymys unionitasolla miljardeista euroista vuosittain.

EPPO:n rikosoikeudelliseen toimivaltaan kuuluvat EPPO-asetuksen säännösten mukaisesti rikokset, joista säädetään unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin annetussa unionipetosdirektiivissä (EU) 2017/1371, sekä näihin rikoksiin erottamattomasti liittyvät liitännäisrikokset. Valiokunnalle esitetyn arvion mukaan Suomessa on keskimäärin muutamia EPPO:n muodolliseen toimivaltaan kuuluvia rikosasioita vuosittain.

EPPO:n toimintamenot katetaan sen talousarvioista ja EPPO:n rahoitus kuuluu EU:n budjettiin. Tarkoituksena on, että Suomi nimeää alkuvaiheessa kaksi valtuutettua Euroopan syyttäjää. Niin sanotun kaksoishattuperiaatteen mukaisesti tarkoituksena on, että Suomessa valtuutetut Euroopan syyttäjät voivat toimia myös kansallisina syyttäjinä virkasuhteessa Syyttäjälaitokseen. EPPO vastaa valtuutettujen Euroopan syyttäjien palkanmaksusta siltä osin kuin nämä hoitavat EPPO:n toimivaltaan kuuluvia rikosasioita.

Asiantuntijakuulemisissa on noussut esiin kysymys siitä, kuinka turvataan Suomessa toimivien valtuutettujen EPPO-syyttäjien oikeudet kansallisen järjestelmän mukaiseen sosiaaliturvaan ja eläkkeeseen EPPO-tehtävissä. Valiokunta pitää perusteltuna, että sosiaali- ja terveysministeriö selvittää asiaa yhteistyössä muiden asiaan liittyvien ministeriöiden ja viranomaisten kanssa. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät eläke-, työtapaturma- ja ammattitauti- sekä sairausvakuutusmaksut sekä etuudet. Sosiaaliturvan järjestäminen täysin vastaavalla tavalla kuin kansallisissa tehtävissä työskenteleville syyttäjille edellyttäisi käytettävissä olevan arvion mukaan lainmuutoksia. Hallituksen esityksessä tuodaan esiin yhtenä vaihtoehtona, että kyseessä olevat EPPO-syyttäjät itse hankkisivat vakuutukset kattamaan nämä seikat.

Valiokunnan lausunto HaVL 26/2020 vp

Valiokunta on EPPO-asetusehdotuksesta antamissaan lausunnoissa arvioinut ehdotuksen vaikutuksia etenkin esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien tehtäviin. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei hallituksen esityksessä ehdoteta muutoksia syyttäjän ja esitutkintaviranomaisten toimivaltasuhteisiin esimerkiksi tutkinnanjohtajuuden suhteen. Poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset johtavat rikostutkintaa myös EPPO-rikoksissa. Syyttäjien osallistuminen esitutkintaan perustuu esitutkintalaissa säädettyihin toimivaltuuksiin sekä noudatettuihin esitutkintayhteistyön käytäntöihin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.11.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto